

Dubbelgangers (3) – *Rickenella*

RUBEN WALLEYN & ANNEMIEKE VERBEKEN
Predikherenstraat 37, 8750 Wingene

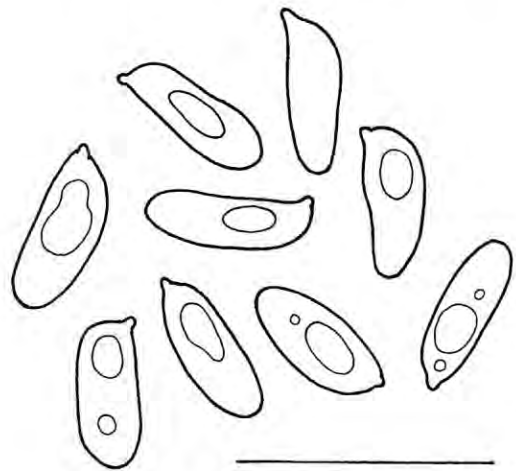
Summary. - *Rickenella mellea* seems not very rare in northern Belgium where it grows in wet as well as in dry habitats. Comments are given on the differences between this species and *Rickenella fibula*.

Oranjegeel trechttertje (*Rickenella fibula*, foto 1) en Paarsharttrechttertje (*R. swartzii*, foto 2) behoren tot de algemeenste en gemakkelijk herkenbare soorten paddenstoelen. De soorten van dit geslacht groeien steeds tussen bladmossen, zowel in bossen als graslanden en op bemost dood hout, en kunnen tijdens alle seizoenen worden waargenomen. Het zijn kleine (diameter hoed gewoonlijk minder dan 12-15 mm), slanke, witsporige plaatjeszwammen met duidelijk aflopende lamellen. Met een goede loep zijn zowel op de hoed als de steel (verse, droge exemplaren) fijne haartjes te zien die microscopisch herkenbaar zijn als haarvormige caulo- en pileocystiden.

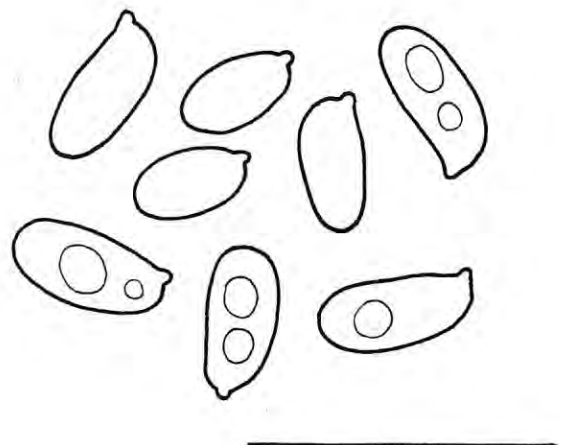
Paarsharttrechttertje (zie foto 2) valt op door de paarse tot blauwzwarte steeltop en hoedcentrum, contrasterend met de witte plaatjes en de grijsbruine tot okergele steel. Deze soort heeft een lichte voorkeur voor mosrijke graslanden.

Oranjegeel trechttertje is meer uniform gekleurd: de steel en hoed zijn oranje, oranjegeel of okergeel en de plaatjes wit. Oudere exemplaren bleken uit, soms worden ze bijna volledig wit. *Rickenella fibula* komt in zeer diverse biotopen voor en is ook in bossen algemeen. De soort zou bij onoplettendheid kunnen verward worden met Oranje dwergmycena (*Mycena acicula*), normaal met gele steel en plaatjes en niet-aflopende lamellen. Levermostrechttertje, *Omphalina marchantiae*, en Oranjerood trechttertje, *O. postii*, zijn groter en/of forser, kaal, en groeien tussen Paraplutjesmos (*Marchantia*). Gelijkelijk is tenslotte ook het Honingkleurig trechttertje, *Rickenella mellea* (foto 3). Deze tot voor enkele jaren weinig gesignaleerde soort heeft meestal een iets forsere habitus dan Oranjegeel trechttertje (zie foto's). Hoed en steel zijn minder levendig gekleurd: vrij uniform honingkleurig (beige, bruingeel, okergeel), jong soms meer bruinig oranje. Volgens de literatuur zijn er ook microscopische verschillen tussen *Rickenella mellea* and *R. fibula*. Ludwig (2000-2001, met zeer treffende kleurplaten) onderscheidt *R. mellea* door de grotere sporen ($5,5-8 \times 2,5-3 \mu\text{m}$). Zowel Antonín & Noordeloos (2004) als Horak (2005) bestudeerden het type en geven als sporenmaten resp. $6,5-9 \times 2,7-4 \mu\text{m}$ en $6-7,5 \times 2,5-3 \mu\text{m}$. In ons materiaal zijn de sporen

nog kleiner (tot $6,5 \mu\text{m}$ lang). Nuttiger lijkt de lengte-breedte verhouding van de sporen: zowel volgens Antonín & Noordeloos, Ludwig als in ons materiaal (zie fig. 3-4) zijn de sporen van *Rickenella mellea* gemiddeld slanker, langwerpiger dan deze van *R. fibula*. Wie *R. mellea* voor het eerst vindt en wat twijfelt, raden wij dan ook aan het materiaal microscopisch te vergelijken met *Rickenella fibula*. Volgens Antonín & Noordeloos zijn verder de cystiden van *Rickenella fibula* slanker, maar dit kenmerk lijkt ons niet gemakkelijk interpreteerbaar.

Figuur 3: *Rickenella mellea*; sporen

Figuur 4: *Rickenella fibula*; sporen

Foto 1: *Rickenella fibula*

Foto: R. Walley

Foto 2: *Rickenella swartzii*

Foto: R. Walley

Foto 3: *Rickenella mellea*

Foto: R. Walley

Foto 4: *Rickenella mellea* (links) versus *R. fibula* (rechts) ex situ

Foto: R. Walley

Foto 5: *Cortinarius purpurascens*

Foto: J. Gelderblom

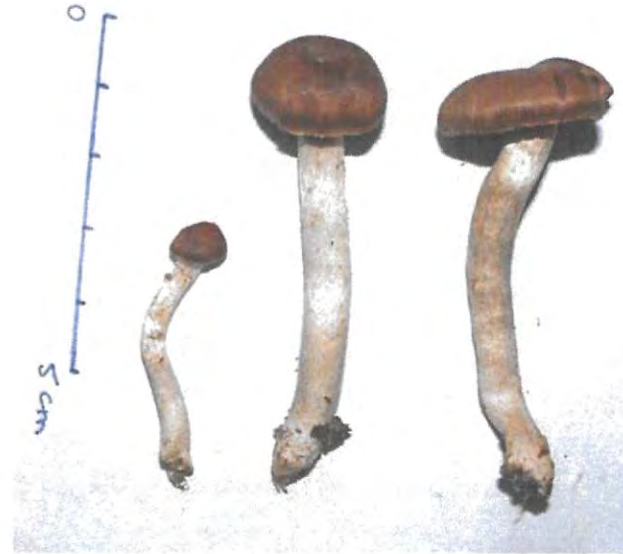

Foto 6: *Cortinarius jubarinus*

Foto: J. Gelderblom

Foto 7: *Cortinarius speciosior*

Foto: J. Gelderblom

Foto 8: *Cortinarius sordescens*

Foto: J. Gelderblom

In de literatuur vindt men ook nogal verschillen qua habitat voor deze soort. Antonín & Noordeloos beschouwen de soort als arctisch-alpien. Horak geeft vochtige mosrijke standplaatsen op, vooral tussen *Bryum* and *Philonotis*. Cheype (<http://lcheype.free.fr/>, met mooie foto!) vond de soort zelfs in *Sphagnum*. Ludwig vond de soort dan weer in het Centraaleuropese laagland op een droge, zongeëxposeerde zandbodem. De zeer rijke groeiplaats in Beernem (exemplaren van de foto) betreft eveneens een schrale, droge, zongeëxposeerde zandige berm met *Psilocybe montana*, *Galerina caulocystidiata* en *Sphaerospora brunnea*. In Nederland vond Henk Huijser (pers. meded.) Honinggeel trechtertje in een gelijkaardige biotoop, Leo Jalink (pers. meded.) kent de soort van de duinen. We vonden ze ook in een droger stuk heischraal grasland in Wingene, en een nat grasland in Ussel. Er zijn diverse vindplaatsen bekend uit de provincies Antwerpen (b.v. een nat venig grasland in de Langdonken) en Limburg, Lenaerts (2004) meldt zelfs loofbos als standplaats. Deze gegevens laten veronderstellen dat *Rickenella mellea* een bredere ecologische amplitude heeft dan algemeen wordt aangenomen. Ondertussen zijn diverse vindplaatsen in Vlaanderen gekend en lijkt ze minder zeldzaam dan aanvankelijk gedacht. Waarschijnlijk hebben we deze soort vroeger miskend en verdient ze in de toekomst

onze extra aandacht.

Referenties

- ANTONÍN V. & NOORDELOOS M.E. (2004) – A monograph of the genera *Hemimycena*, *Delicatula*, *Fayodia*, *Gamundia*, *Myxomphalia*, *Resinomycena*, *Rickenella* and *Xeromphalina*. (Tribus Mycenae sensu Singer, Mycena excluded) in Europe. IHW-Verlag.
- HORAK E. (2005) – Röhrlinge und Blätterpilze in Europa.6., völlig neu bearbeitete Auflage fußend auf Moser, 5. Auflage (1983): Kleine Kryptogamenflora, Band II, Teil b2. Bestimmungsschlüssel für Polyporales (p.p.), Boletales, Agaricales, Russulales. Unter der Mitarbeit von Anton Hausknecht (Bolbitiaceae) und P.A. Moreau (*Alnicola*). Elsevier.
- LENAERTS L. (2004) Atlas paddestoelen in Limburg. Verspreiding en ecologie/determinatiegids. Provincie Limburg, LIKONA, Prov. Natuurcentrum het Groene Huis, 570 p.
- LUDWIG E. (2000-2001) – Pilzkompendium. Band 1. Die kleineren Gattungen der Makromyzeten mit lamelligem Hymenophor aus den Ordnungen Agaricales, Boletales und Polyporales. IHW Verlag.

Enkele interessante *Cortinarius*-vondsten van de werkweek in Heer

Jac Gelderblom

Guido Gezellelaan 102 NL-4873 GG Etten-Leur

Hoewel de droge septembermaand ook deze werkweek niet gunstig gezind was zijn er toch altijd de nodige interessante vondsten. In dit artikel wil ik een viertal *Cortinari*soorten kort bespreken, die ik gevonden heb tijdens de eerste dagen van de werkweek. Foto's van deze soorten staan elders in dit blad.

Cortinarius purpurascens (Fr.: Fr.) Fr. (foto 5)

Nederlandse naam: Purperen gordijnzwam.

Van deze schitterende gordijnzwam behorend tot het ondergeslacht *Phlegmacium* stond een grote groep in het Bois de Frasnes. De paarspurperen kleur in steel, steelvlies en lamellen heeft de eigenschap, dat hij bij uitoefening van druk nog veel intenser wordt.

Van deze vondst is door Pascale Holemans een aquarel gemaakt.

Cortinarius jubarinus Fr. ss Chevassut & Henri

(foto 6)

Deze gordijnzwam werd eveneens gevonden in het Bois de Frasnes onder sparren.

Deze *Telamonias*soort zit in de groep van de witstelige, niet-wortelende soorten.

Vanwege de bijna ronde sporen van gemiddeld 6,5 x 5,3 μm met $Q = 1,2$ blijven er niet al te veel mogelijkheden over, waarvan *C. jubarinus* de beste is.

De afbeelding in Breitenbach is zowel macro- als microscopisch goed passend. In de discussie vermeldt deze auteur nog, dat er twee opvattingen van *C. jubarinus* zijn: ss Lange en ss Chevassut en Henri. Vanwege de nogal dikke steel en de bijna ronde sporen is de tweede in mijn geval de best passende.

Deze soort is niet vermeld in de aantekenlijst en dus mogelijk nieuw voor België.

Voorstel Nederlandse naam: Glanzende gordijnzwam (Latijn: jubar = glans).